

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa, 24/11/2015

IX.517.368.2015.JN

**Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Warszawa**

Wielce Szanowny Panie Ministrze,

Pismem z dnia 18 sierpnia 2015 r. (l.dz.DWOIP-I-072-10.14) Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości udzielił odpowiedzi na wystąpienie generalne Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie procedur dotyczących przeprowadzania w jednostkach penitencjarnych, przede wszystkim w ośrodkach diagnostycznych, badań psychologicznych i psychiatrycznych w sytuacji, gdy skazany nie wyraża na nie zgody. Nie mogę jednak zgodzić się z przedstawionym w tej sprawie stanowiskiem.

W piśmie z dnia 23 lipca 2015 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że w myśl obowiązujących przepisów, badania psychologiczne i psychiatryczne, o których mowa w art. 83 § 1 k.k.w., gdy skazany nie wyraża na nie zgody, można przeprowadzić wyłącznie na podstawie zarządzenia sędziego penitencjarnego. Taki tryb postępowania musi być w moim przekonaniu przyjęty także w sytuacji wycofania przez skazanego wcześniej wyrażonej zgody na przeprowadzenie tego rodzaju badań, w tym także już po umieszczeniu w ośrodku diagnostycznym.

Pan Wojciech Węgrzyn, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, nie podzielił tego poglądu i wskazał, że ustawodawca nie przewidział możliwości cofnięcia zgody, zatem deklarację skazanego należy traktować jako oświadczenie woli, które obowiązuje, jeśli tylko nie jest dotknięte wadami oświadczenia woli.

Należy zauważyć, iż normatywne korzenie zgody skazanego na przeprowadzenie badań psychologicznych i psychiatrycznych należy wywieść wprost z zasad konstytucyjnych. Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym (art. 47 Konstytucji RP). Zgodnie zaś z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanowione tylko w ustawie. Każdy ma prawo do swobody wyrażania własnej woli,

a zatem także prawo do zmiany decyzji i wycofania wcześniej wyrażonej zgody na badanie. Ustawodawca nie ograniczył bowiem tego prawa wyrażonego w ustawie zasadniczej. W kodeksie karnym wykonawczym brak jest wskazania, że raz wyartykułowana zgoda na przeprowadzenie badań psychologicznych i psychiatrycznych nie może być cofnięta. Dlatego też zgody tej nie można kwalifikować jako czynności prawnej sensu stricto, gdyż jej funkcja nie polega na wywołaniu skutków prawnych w postaci ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku prawnego, lecz na zadysponowaniu – w drodze autonomicznej decyzji - dobrem osobistym.

Zgodę skazanego należy traktować jako akt świadomości jednostki i przejaw autonomicznego wyboru. Stanowi ona, poza nadaniem cech prawności interwencji personelu ośrodka diagnostycznego, faktyczną akceptację celu badań, ich zakresu i metod badawczych. Jest również zgodą na „wkroczenie” w prywatność skazanego, która jak powszechnie się przyjmuje, gwarantuje jednostce pewien stan niezależności, w ramach którego człowiek może decydować o zakresie i zasięgu udostępniania i komunikowania innym osobom informacji o sobie.

Jednocześnie należy zauważyć, iż w przypadku potrzeby przeprowadzenia badań psychologicznych i psychiatrycznych wobec skazanego niewyrażającego na nie zgody, ustawa dopuszcza ograniczenie jego praw i wolności i wskazuje, że przeprowadzenie badań zarządza sędzia penitencjarny. Dopiero ten akt ustanawia wobec jednostki granice korzystania z zagwarantowanych konstytucyjnie praw. Nakłada bowiem na skazanego obowiązek poddania się badaniom i udzielania osobom prowadzącym badania informacji o stanie zdrowia, przebytych chorobach i urazach oraz warunkach, w jakich się wychowywał, a także wykonywania zleconych przez psychiatrę lub psychologa czynności niezbędnych na potrzeby badania, oraz legalizuje działania personelu diagnostycznego.

Ustalenia dokonane przez pracowników Biura RPO w toku badania indywidualnych wniosków osadzonych, ale przede wszystkim w trakcie wizytacji ośrodków diagnostycznych w jednostkach penitencjarnych dowodzą, że Służba Więzienna nie ma jednolitego sposobu postępowania w przypadku, gdy skazany po przyjęciu do ośrodka wycofuje wcześniej wyrażoną zgodę na poddanie się badaniom. W niektórych jednostkach penitencjarnych (np. w Areszcie Śledczym w Łodzi, Areszcie Śledczym w Krakowie) w takim przypadku dyrektorzy kierują do sędziego penitencjarnego wnioski o wydanie zarządzenia w przedmiocie przeprowadzenia badań psychologicznych i psychiatrycznych, jeśli prowadzone przez personel ośrodka działania motywujące pacjenta do zmiany przedmiotowej decyzji nie przynoszą oczekiwanego rezultatu i nadal wykazuje on opór oraz niechęć do współpracy. W innych jednostkach (np. w Areszcie Śledczym w Opolu, Areszcie Śledczym w Warszawie Białołęce) badania są przeprowadzane mimo sprzeciwu pacjenta i braku zarządzenia sędziego penitencjarnego o przymusowym poddaniu się badaniu, a orzeczenie psychologiczno-

penitencjarne sporządza się wyłącznie na podstawie dokonanej obserwacji i analizy zgromadzonej dokumentacji medyczno-psychologicznej, z pominięciem pogłębionego wywiadu psychologicznego oraz badań testowych, czy badania psychiatrycznego.

Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, iż przeprowadzanie badań psychologicznych i psychiatrycznych wobec osoby, która wycofała wcześniej wyrażoną zgodę, bez zarządzenia sędziego penitencjarnego, stanowi o naruszeniu podstawowych praw i wolności człowieka, chronionych przez Konstytucję RP.

W związku z powyższym, uprzejmie proszę Pana Ministra o ponowne przeanalizowanie przedstawionej sprawy i powiadomienie mnie o zajęтым stanowisku.

Z wyrazami szacunku,

